

Nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các nhà trường quân đội theo hướng phát triển năng lực cho học viên trong điều kiện hiện nay

Trần Anh Kiên *

* Trường Đại học Chính trị

Received: 16/04/2024; Accepted: 26/04/2024; Published: 15/5/2024

Abstract: It is an objective requirement and basis to improve the training quality of military academies to reform the teaching process in the direction of cultivating learners' abilities. Social sciences and humanities play a very important role in the training of future military academies. In order to improve the teaching quality of humanities and social sciences in military academies and develop students' abilities, it is necessary for military academies to implement various measures flexibly and synchronously.

Keywords: Teaching process reform; Capacity building, military academies

1. Đặt vấn đề

Dạy học theo hướng phát triển năng lực ở NTQĐ là quá trình thiết kế, tổ chức và phối hợp giữa hoạt động dạy và hoạt động học các môn học theo hướng hình thành, hoàn thiện cho người học những năng lực đáp ứng mục tiêu đào tạo. Chất lượng dạy học theo hướng phát triển năng lực biểu hiện tập trung ở “tri thức, kỹ năng, thái độ” mà người học có được trong quá trình dạy học. Nâng cao chất lượng dạy học các môn KHXH&NV ở NTQĐ theo hướng phát triển năng lực học viên là quá trình tác động có mục đích, có tổ chức của các lực lượng sư phạm vào quá trình dạy học các môn KHXH&NV ở NTQĐ theo trọng tâm là làm cho tri thức, kỹ năng, thái độ của người học phát triển tốt, đáp ứng mục tiêu đào tạo.

Nghị quyết Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đã yêu cầu: “Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ áp đặt một chiều, ghi nhớ máy móc. Tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực...”(1). Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng cũng nhấn mạnh: “Chuyển mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất của người học” (5, tr.232). Như vậy, dạy học theo hướng phát triển năng lực người học đang là định hướng lớn, là yêu cầu khách quan đang đặt ra đối với hệ thống giáo dục quốc dân nói chung, với các NTQĐ nói riêng.

2. Nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học

xã hội và nhân văn ở các nhà trường quân đội theo hướng phát triển năng lực cho học viên trong điều kiện hiện nay

2.1. Tiếp tục đổi mới, chuẩn hóa, hiện đại hóa chương trình, nội dung dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các nhà trường quân đội theo hướng phát triển năng lực cho người học.

Chương trình, nội dung dạy học là nhân tố cốt lõi trực tiếp ảnh hưởng đến chất lượng dạy học các môn KHXH&NV. Chương trình, nội dung dạy học linh hoạt, cân đối, khả thi và phù hợp thực tiễn sẽ có tác dụng phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học viên trong quá trình dạy học. Ngược lại, chương trình, nội dung dạy học lạc hậu, trùng lặp, quá tải, xa rời thực tiễn,... sẽ dễ làm cho học viên mất đi tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học viên. Do vậy, để nâng cao chất lượng dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ theo hướng phát triển năng lực người học thì nhất thiết phải tiếp tục đổi mới, chuẩn hóa, hiện đại hóa nội dung dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ theo hướng phát triển năng lực người học.

Trên cơ sở quy định chuẩn đầu ra các ngành đào tạo theo chương trình khung của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Quốc phòng, căn cứ vào mục tiêu, đặc điểm đối tượng đào tạo, các NTQĐ cần tập trung xây dựng, điều chỉnh, bổ sung nội dung, chương trình đào tạo các môn KHXH&NV theo hướng phát triển năng lực cho người học. Trong đó, bên cạnh việc bồi dưỡng phát triển toàn diện về phẩm chất đạo đức, lối sống và năng lực thực hành theo chức vụ đảm nhiệm; nội dung chương trình các môn KHXH&NV cần được điều chỉnh theo hướng tăng cường bồi dưỡng kỹ năng thực hành và kỹ năng “mềm” cho học viên. Giải

quyết tốt mối quan hệ giữa trang bị tri thức với xây dựng tinh thần cảnh giác cách mạng, nâng cao khả năng làm chủ bản thân, tự “đề kháng” trước âm mưu, thủ đoạn chống phá của các thế lực thù địch cho học viên trong quá trình dạy học các môn KHXH&NV. Thường xuyên rà soát nội dung, chương trình các môn KHXH&NV của từng đối tượng; xây dựng, điều chỉnh, cập nhật bổ sung những nội dung mới và thiếu, cắt giảm những nội dung không phù hợp, từng bước chuẩn hóa về lượng kiến thức, kỹ năng cần đạt được trong từng chủ đề, môn học, học kỳ, năm học và toàn khóa; thường xuyên điều chỉnh, bổ sung nội dung chương trình để đảm bảo hình thành cho học viên những năng lực cơ bản, cốt lõi như năng lực tiến hành hoạt động công tác đảng, công tác chính trị, năng lực lãnh đạo, chỉ huy, năng lực đấu tranh tư tưởng lý luận. Bảo đảm cho họ hoàn thành tốt được chức trách, nhiệm vụ sau tốt nghiệp.

2.2. Tiếp tục hoàn thiện phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn trong các nhà trường quân đội theo hướng phát triển năng lực cho người học

Hoàn thiện phương pháp dạy học các môn KHXH&NV các NTQĐ là trên cơ sở đánh giá một cách khách quan, nghiêm túc các phương pháp dạy học đã có, phát huy những yếu tố đúng đắn, hợp lý đồng thời loại bỏ những yếu tố không phù hợp với khoa học giáo dục hiện đại, bổ sung những yếu tố mới, phát triển, mở rộng nội hàm của phương pháp, làm cho cách thức hoạt động của người dạy và người học có hiệu quả hơn, nhằm đạt được mục tiêu đào tạo của các NTQĐ.

Để hoàn thiện phương pháp dạy học các môn KHXH&NV, các NTQĐ cần tập trung chuẩn hoá, hiện đại hoá phương pháp dạy học các môn KHXH&NV theo lý luận dạy học hiện đại, đảm bảo cho phương pháp dạy học luôn phát triển đồng bộ với sự phát triển của các thành tố khác của quá trình dạy học trong NTQĐ và phù hợp với thực tiễn xây dựng quân đội trong thời kỳ mới.

Hoàn thiện phương pháp dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ cần hướng vào thúc đẩy khát vọng tự vận động, tự vươn lên ở người học, hướng dẫn, tổ chức tốt hoạt động nhận thức của họ; làm cho người học chủ động trong quá trình học tập, chủ động trong suy nghĩ, làm việc, mạnh dạn bày tỏ ý kiến, tranh luận, hợp tác. Từ đó chủ động tiếp cận, lĩnh hội được các kiến thức khoa học hiện đại, rèn luyện được các kỹ năng, khả năng thích ứng, đảm bảo cho người học có khả năng hoàn thành tốt mọi

nhiệm vụ sau khi tốt nghiệp.

Hoàn thiện phương pháp dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ cần tránh sự phân biệt một cách cứng nhắc giữa phương pháp dạy học cũ và phương pháp dạy học mới. Quá trình đó cần phát huy được những lợi thế, ưu điểm của phương pháp dạy học truyền thống, kế thừa, nâng cao, kết hợp các phương pháp một cách hợp lý, khắc phục những yếu tố không phù hợp, bất cập, hạn chế, đồng thời từng bước gia tăng các yếu tố mới theo mô hình mới để phù hợp với những đòi hỏi thực tế. Những yếu tố mới được đưa ra phải có tính khả thi, có khả năng ứng dụng rộng rãi trong thực tế, đặc biệt phải hướng vào người học, giúp người học phát triển được năng lực của bản thân trong quá trình học tập nhằm đạt được mục tiêu yêu cầu đào tạo.

2.3. Đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao chất lượng đội ngũ giảng viên các môn khoa học xã hội và nhân văn ở nhà trường quân đội

Đây là nội dung, biện pháp quan trọng vì đội ngũ giảng viên là một trong những nhân tố quyết định chất lượng dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ. Thời gian qua, các NTQĐ đã tích cực kiện toàn, phát triển đội ngũ nhà giáo nên bước đầu đã xây dựng được đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV có uy tín, có năng lực, trình độ để hoàn thành tốt nhiệm vụ giáo dục, đào tạo. Tuy nhiên, so với nhu cầu đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV hiện nay chất lượng còn chưa đồng đều; trình độ ngoại ngữ, tin học của một số cán bộ, giảng viên còn có những hạn chế nhất định...

Để đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao chất lượng đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV, trước hết các NTQĐ cần khẩn trương kiện toàn, phát triển đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV, bảo đảm có đủ về số lượng. Có cơ cấu độ tuổi, chuyên ngành và có lực lượng kế cận phù hợp, đồng thời chuẩn hóa về chất lượng theo tiêu chuẩn của Nhà nước, quy định của Bộ Quốc phòng. Tiếp tục làm tốt công tác tạo nguồn, quy hoạch, đào tạo, bố trí, sử dụng đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV, nhất là các chuyên gia đầu ngành, giảng viên dạy giỏi, giảng viên trẻ. Tăng cường bồi dưỡng nâng cao nghiệp vụ sư phạm, trình độ ngoại ngữ, tin học, sớm hoàn thành chuẩn hóa đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV. Tạo điều kiện cho đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV chuẩn hóa chức danh phù hợp mục tiêu, yêu cầu đào tạo. Có chế độ đãi ngộ và chính sách hợp lý với đội ngũ giảng viên các môn KHXH&NV theo hướng tạo điều kiện tối ưu cho việc học tập, nghiên cứu, trau dồi,

phát triển tri thức và tay nghề sư phạm, đề cao phẩm chất đạo đức đi đôi với việc phát huy năng lực, tay nghề sư phạm của giảng viên các môn KHXH&NV.

2.4. Đổi mới phương pháp đánh giá kết quả học tập các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực của người học

Đổi mới phương pháp kiểm tra đánh giá kết quả học tập các môn KHXH&NV ở các NTQĐ cần đảm bảo kết hợp được nhiều phương pháp đánh giá và sử dụng linh hoạt đối với từng môn học và học phần; phản ánh được sự tham gia của cả quá trình tích lũy kiến thức; phản ánh được kết quả tự học, tự khai thác thông tin, sự sáng tạo của học viên; thể hiện được kết quả của sự rèn luyện phẩm chất đạo đức và phát triển năng lực chuyên môn của học viên theo mục tiêu đào tạo.

Để đổi mới phương pháp kiểm tra đánh giá kết quả học tập các môn KHXH&NV các NTQĐ cần bám sát các văn bản chỉ đạo của Chính phủ và Bộ Quốc phòng, Bộ giáo dục và đào tạo về chống tiêu cực và khắc phục bệnh thành tích trong giáo dục. Các NTQĐ tiếp tục đề cao quan điểm “Dạy thực chất, học thực chất”. Xóa bỏ tâm lý “học tủ, học lệch”, “học vì điểm” trong học viên. Chuyển trọng tâm kiểm tra đánh giá kết quả học tập các môn KHXH&NV từ đánh giá trình độ nắm kiến thức sang đánh giá mức độ phát triển năng lực thực hiện và phẩm chất của người học. Quán triệt và tổ chức thực hiện nghiêm các quy chế, quy định về giáo dục đào tạo; xây dựng, bổ sung, hoàn thiện quy chế giáo dục, đào tạo phù hợp với đặc điểm tình hình, mục tiêu đào tạo của mỗi nhà trường; xây dựng đồng bộ các quy định, có các hướng dẫn cụ thể, khoa học, hợp lý đối với kiểm tra, đánh giá kết quả học tập các môn KHXH&NV. Phát huy vai trò các khoa và đội ngũ giảng viên trong đổi mới kiểm tra, đánh giá kết quả học tập các môn KHXH&NV. Tích cực sử dụng rộng rãi công nghệ thông tin trong tất cả các khâu, các bước của quá trình kiểm tra, đánh giá kết quả học tập, như: Sử dụng “Phần mềm sinh đề”, “Phần mềm gieo phách, nhập điểm”, “Thi trắc nghiệm trực tuyến trên máy tính”, ... để góp phần hạn chế tiêu cực, đánh giá chính xác năng lực, trình độ người học trong học tập các môn KHXH&NV.

2.5. Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, đẩy mạnh hợp tác với các cơ sở giáo dục, đào tạo trong và ngoài nước trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các nhà trường quân đội.

Năng lực của người học được hình thành, hoàn thiện trong hoạt động thực tiễn. Trong dạy học, năng

lực của học viên phát triển được là nhờ được thao tác thực hành với các phương tiện dạy học phù hợp. Do vậy, để nâng cao chất lượng dạy học các môn KHXH&NV ở các NTQĐ theo hướng phát triển năng lực của người học thì các NTQĐ phải có hệ thống cơ sở vật chất, phương tiện dạy học phù hợp, đồng bộ và hiện đại để phục vụ cho quá trình dạy học. Các NTQĐ cần tiếp tục nghiên cứu, rà soát hệ thống cơ sở vật chất, từ đó tham mưu, đề nghị Bộ Quốc phòng đầu tư xây dựng hệ thống cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học nói chung, vật chất trang thiết bị dạy học các môn KHXH&NV nói riêng bảo đảm luôn phù hợp với mục tiêu, yêu cầu giáo dục, đào tạo. Các NTQĐ cần làm tốt việc đầu tư hoàn thiện hạ tầng cơ sở, nhất là hệ thống thư viện, trang thiết bị công nghệ thông tin; đẩy mạnh số hóa học liệu, gắn với triển khai hình thức học tập các môn KHXH&NV trên mạng trong các NTQĐ. Tích cực rà soát, củng cố, hiện đại hóa hệ thống giảng đường, phòng học chuyên dùng cho các môn KHXH&NV, bảo đảm phù hợp với mục tiêu, yêu cầu đào tạo cho từng đối tượng.

3. Kết luận

Nâng cao chất lượng dạy học các môn KHXH&NV theo hướng phát triển năng lực của người học là đòi hỏi khách quan, là một nội dung, biện pháp quan trọng góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo trong các NTQĐ hiện nay. Nâng cao chất lượng dạy học các môn KHXH&NV theo hướng phát triển năng lực của người học đòi hỏi ở các NTQĐ phải cải thiện các yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng hiệu quả của quá trình đó. Điều này đòi hỏi quyết tâm, sự chung tay vào cuộc quyết liệt, đồng bộ, sự phối hợp nhịp nhàng, hiệu quả của tất cả các lực lượng sư phạm ở các NTQĐ, đảm bảo cho quá trình đó diễn ra một cách thường xuyên, liên tục, chặt chẽ và có hiệu quả.

Tài liệu tham khảo

1. Ban chấp hành trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Nghị quyết Hội nghị lần thứ 8, Ban Chấp hành Trung ương khóa XI (Nghị quyết số 29-NQ/TW) về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế* (số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013).

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2005), “Chuẩn và chuẩn hoá trong giáo dục - những vấn đề lý luận và thực tiễn”, *Kỷ yếu hội thảo khoa học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.